

KENEN KUNTOUTUS?

PÄÄKIRJOITUS

RIITTA
SEPPÄNEN-JÄRVELÄ

Kelan tutkimus järjesti taannoin seminaarin teemasta 'Mitä aktiivimallin jälkeen? Keinoja työllisyyden parantamiseen'. Ajankohtaisen seminaarin taustalla oli hallitusohjelman tavoite 75 prosentin työllisyydestä, ja tarkoitus oli etsiä tutkitun tiedon pohjalta keinoja tavoitteen saavuttamiseen. Jyväskylän yliopiston tutkija Kaisa Haapakoski toi tähän keskusteluun kuntoutuksen näkökulman: hän kertoi Kelan työllistymistä edistävästä TEAK-kuntoutuksesta polkuna työelämään. Meille, jotka ymmärrämme kuntoutuksen kiinteänä osana muita hyvinvointipalveluita, tässä ei ollut mitään erikoista. Mutta seminaarin keskustelut toivat hyvin esille sen, kuinka siiloutuneita yhteiskuntapolitiikan eri osa-alueet ovat. Työllisyyspolitiikassa keskustellaan sellaisilla käsitteillä kuin työllisyysaste, aktivointi ja toimeentulo. Kuntoutuksen alueella leimallista puolestaan on käsitellä asioita erityisesti työ- ja toimintakyvyn näkökulmasta, jolloin tarkastellaan ihmisen fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia edellytyksiä selviytyä jokapäiväisistä arjen haasteista ja tehtävistä. Tyypillisiä käsitteitä ovat osallisuus, voimavarat tai suoriutuminen. Olennaista ei ehkä olekaan takertua siihen, 'kenen' käsitteitä käytetään, kun pyritään etsimään ratkaisuja työllistymistä koskeviin visaisiin ongelmiin. Mutta toisaalta käsitteet ovat kuin silmälasit: ne vaikuttavat siihen, kuinka näemme ympäröivän todellisuuden. Joskus näkökulman vaihtaminen voisi edesauttaa löytämään tuoreita ratkaisuja.

Osatyökykyisten ja vaikeasti työllistyvien henkilöiden osallistumisen lisäämiseen työmarkkinoilla on kiinnitetty vahvasti huomiota Rinteen hallitusohjelmassa; iso tavoite on työmarkkinaosallisuuden kasvattaminen. Tavoite ei ole helppo, kun työllistymistä vaikeuttavat talouden epävarmuus sekä muutokset itse työssä ja työn tekemisen tavoissa. Myönteistä on se, että hallitusohjelma tunnistaa kuntoutuksen keinoksi työkyvyn edistämiseksi ja ylläpitämiseksi sekä työmarkkinaosallisuuden kasvattamisessa. Työllistyminen on suuri yhteiskunnallinen tavoite, joka on alkanut näkyä myös esimerkiksi Kelan ammatillisessa kuntoutuksessa. Kuitenkaan laki, joka ohjaa Kelan ammatillista kuntoutusta, ei puhu työllistämisestä tai työllistymisen tukemisesta.

Työ- ja toimintakyvyn edistäminen niin työllisten kuin työelämän ulkopuolella olevien työikäisten osalta edellyttää kuitenkin uudenlaista monien tahojen yhteistoimijuutta. Tässä olemassa olevia virallisia yhteistyörakenteita on vasta vähän. Esimerkiksi Työterveyslaitoksen tekemässä selvityksessä maakuntien toiminnasta¹ havaittiin,

1) Hakulinen H ym. (2019) *Työ- ja toimintakyky kasvun tekijänä maakunnassa: Selvitysraportti*. Työterveyslaitos, Helsinki.

ettei työ- ja toimintakykyä ole useinkaan otettu huomioon strategiassa johtamisessa. Tarvitaan siis nopeasti yhteistyörakenteita työ- ja toimintakykyasioiden parissa työskentelevien toimijoiden välille!

Pirullisten ongelmien haastamiseen, niin yksilön kuin yhteiskunnan tasolla, tarvitaan monien tahojen ponnistusta sekä erilaisten käsitteiden ja tulokulmien 'ristiinpölytystä'. On sanottu, että yhteiskunnallinen vaikuttavuus on usean toimijan tavoitteellisen yhteistoiminnan tuloksena syntyvää yhteiskunnallista hyötyä, inhimillistä hyvinvointia ja positiivista yhteiskunnallista muutosta. Merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia saadaan aikaan yhteisillä tavoitteilla eri sektoreiden ja toimijoiden välillä. Kuntoutuksen toimijoiden on tärkeää olla mukana näissä ketjuissa.

Tässä lehdessä mielenterveyskuntoutuksen kysymykset näkyvät painokkaasti. Lukijalle avautuu kiinnostava kokonaisuus, jonka aloittaa Kati Peltosen, Johanna Nukarin ja Erja Poutiaisen tieteellinen artikkeli NUTTU-hankkeesta kerätystä aineistosta. Hankkeessa kehitettiin asiantuntijaohjattuja vertaisryhmiä oppimisen ja mielenterveyden pulmia kokevien nuorten aikuisten opiskelu- ja työelämävalmiuden tukemiseksi. Artikkelit käsittelee kuntoutusinterventioiden vaikutuksia nuorten aikuisten psykososiaaliseen hyvinvointiin. Mielenterveyden teemasta kirjoittaa myös Tuuli-Marjatta Latvala kumppaneineen. He analysoivat kehotietoisuutta kroonisessa masennuksessa. Lisäksi hanke-esittelyssä Maari Parkkinen kollegoineen kertoo Kuntoutusäätiön tutkimuksesta, jossa selvitetään Kelan järjestämän mielen-terveysperustaisen kuntoutuksen kohdentumista opiskelijoilla sekä käsitellään kuntoutuksen yhteyttä valmistumiseen ja sen jälkeisiin jatkopolkuihin.

Ulla Jämsän ja Eeva-Leena Larun katsaus on kuvaus tutkimuksellisesta kehittämisestä ja sen näkyväksi tekemisestä. Tämä on olennaisen tärkeää kuntoutuksen työkäytäntöjen kehittämisessä ja hyvien käytäntöjen muotoilemisessa. Pirkko Leppävuori kumppaneineen analysoi kuntoutussuunnitelmia CP-vammaisen lapsen ja nuoren toimintakyvyn näkökulmasta, ja Hannu Vesala puolestaan pohtii vammaisen ihmisen työelämäosallisuutta – molemmat keskeisiä näkökulmia kuntoutumisen vinkkelistä. Konkreettisia vihjeitä kuntoutustyöhön tarjoaa Hanna Repo Jamal kertoessaan erityislasten liikuntaseikkailupäivästä. Viimeisenä muttei vähäisimpänä on Hannu Ylösen aito kokemusasiantuntijan puheenvuoro päihdekuntoutuksen alueelta.

Valoisaa tulevaa vuotta 2020!

Riitta Seppänen-Järvelä
Kuntoutus-lehden päätoimittaja,
tutkimuspäällikkö, VTT, dos., Kelan tutkimus